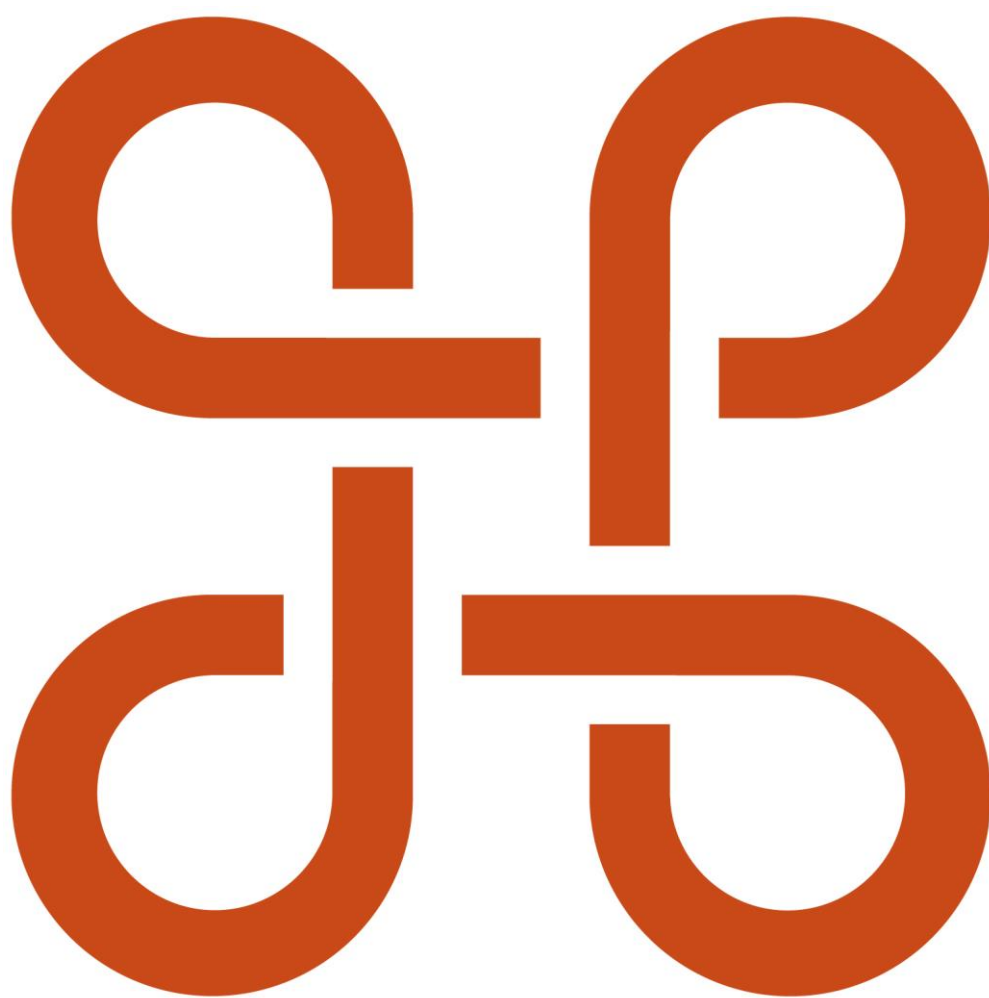

Handlingsplan för den nationella världsarvsstrategin

Plan för genomförande 2021–2024

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2021
Handlingsplan för den nationella världsarvsstrategin: plan för genomförande 2021-2024
Text: ingen upphovsrätt.
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Innehållsförteckning

Inledning	5
Handlingsplan – ett verktyg för genomförandet av världsarvsstrategin .	6
Hur handlingsplanen tagits fram	7
Handlingsplanens innehåll.....	7
Världsarvsarbetets vision och mål 2020–2030	8
Utvecklingsområden och insatser	9
Utvecklingsområde 1: bättre ta till vara världsarvens potential att bidra till samhällsutvecklingen och Agenda 2030-målen.....	9
Utvecklingsområde 2: ökad kunskap om världsarv, världsarvskonventionen och vad världsarvsarbetet innebär hos ansvariga aktörer.....	12
Utvecklingsområde 3: mer samlad och tydlig kommunikation och bättre kommunikation om världsarvsarbetets globala koppling	14
Utvecklingsområde 4: förbättrad katastrofberedskap och beredskap för klimatförändringar.....	16
Utvecklingsområde 5: utvecklat arbete med världsarvens förvaltningsplaner	18
Utvecklingsområde 6: tydligare processer och behov av samråd och bra underlag vid planerade förändringar i eller i anslutning till världsarv.....	20
Utvecklingsområde 7: tydligare ansvar och roller och mer enhetlig organisering	22
Utvecklingsområde 8: tillfällig satsning på världsarvssamordnarna.....	24
Utvecklingsområde 9: fortsatt aktivt deltagande i internationella samarbeten	26
Uppföljning och utvärdering	28
Regelbunden uppföljning av arbetet med världsarvsstrategin.....	28

Uppföljning och utvärdering av världsarvsarbetet generellt.....	28
Rutin för hantering av förslag om nya världsarv	30
Bilagor	31
Bilaga 1: världsarven i Sverige	31
Bilaga 2: ansvar och roller i världsarvsarbetet på nationell nivå	33
Bilaga 3: internationell organisering.....	36
Bilaga 4: lista över mottagna remissvar	37

Inledning

För första gången någonsin fick Sverige 2019 en nationell världsarvsstrategi som lokala, regionala och nationella aktörer i världsarvsarbetet har enats om att arbeta utifrån. Strategin är ett resultat av ett regeringsuppdrag som Riksantikvarieämbetet fick 2017. Uppdraget var att beskriva hur Sverige arbetar med Unescos världsarvskonvention och ange hur arbetet ska inriktas och utvecklas framöver. Strategin har tagits fram i samarbete och i dialog med berörda myndigheter, kommuner och aktörer i världsarvsarbetet.¹ Detta är en handlingsplan för hur den nationella strategin på en övergripande nivå ska genomföras under perioden 2021–2024. Målgrupperna för handlingsplanen är lokala, regionala och nationella aktörer som arbetar med världsarv i Sverige, d.v.s. samma målgrupper som den nationella världsarvsstrategin.

Den nationella världsarvsstrategin innehåller en vision och övergripande mål för världsarvsarbetet, tydliggöranden om ansvar och roller, de viktigaste utvecklingsområdena i världsarvsarbetet och tydliggöranden om hur utvecklingsområdena bör mötas. Den innehåller också förtydliganden om olika nationella och internationella styrsignaler såsom Agenda 2030, olika policyer och strategier som antagits av världsarvskommittén och världsarvskonventionens generalförsamling samt hur de bör tillämpas i det nationella världsarvsarbetet. Den framtida inriktningen, utvecklingsområdena och förtydligandena av ansvar och roller som presenteras i världsarvsstrategin grundar sig på en problemanalys av hur världsarvsarbetet fungerar i Sverige med utgångspunkt i världsarvskonventionen och tillhörande styrsignaler för världsarvsarbetet.

Följande utvecklingsområden pekas ut som högst prioriterade i världsarvsarbetet i den nationella världsarvsstrategin:

- Bättre ta till vara världsarvens potential att bidra till samhällsutvecklingen och Agenda 2030-målen
- Bättre kunskap om världsarv, världsarvskonventionen och vad världsarvsarbetet innebär hos myndigheter, beslutsfattare och övriga aktörer i världsarvsarbetet

¹ Genom bl.a. ett nära samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet i framtagningen av strategin, genom dialogmöten och enkät med världsarvens förvaltningsråd, världsarvssamordnarna och länsstyrelserna och genom att strategin remitterats till en bred grupp intressenter, se bilaga 6, Riksantikvarieämbetet (2019) *Nationell strategi för världsarvsarbetet – Avrapportering av regeringsuppdraget att utarbeta en nationell världsarvsstrategi*.

- Mer samlad och tydlig kommunikation och information om världsarven och världsarvsarbetet och bättre kommunikation om världsarvsarbetets globala koppling
- Förbättrad katastrofberedskap och beredskap för klimatförändringar för världsarven
- Mer utvecklat arbete med världsarvens förvaltningsplaner
- Tydligare processer och behov av samråd samt bra underlag vid planerade förändring i eller i anslutning till världsarv
- Tydligare ansvar och roller och mer enhetlig organisering
- Tillfällig satsning på världsarvssamordnarna
- Fortsatt aktivt deltagande i internationella samarbeten

Handlingsplan – ett verktyg för genomförandet av världsarvsstrategin

Genomförandet av världsarvsstrategin är ett långsiktigt arbete och gäller under 2020–2030. I strategin anges att Riksantikvarieämbetet avser utforma en handlingsplan utifrån strategin i dialog med berörda aktörer. Strategin anger också att ansvariga aktörer bör överväga behovet av att utforma egna handlingsplaner eller motsvarande som preciserar hur de ytterligare kan bidra till att strategin genomförs.

Strategin är tänkt att genomföras i två genomförandeperioder. Denna första handlingsplan gäller genomförandeperiod 2021–2024 och är inriktad på kapacitets- och kunskapsuppbyggande aktiviteter. Nästa fas kommer ha fokus på genomförande. Arbetet kommer systematiskt att följas upp efter varje genomförandeperiod. En fördjupad uppföljning och utvärdering av strategiarbetet i sin helhet planeras till slutet av den andra genomförandeperioden.

Handlingsplanen berör samtliga 15 världsarv i Sverige, även om världsarvet Laponia styrs av en särskild förordning och förvaltningsform. Världsarven skiljer sig brett utifrån typologi (t.ex. världsarvsstäder, kulturlandskap, naturmiljö) och därmed ser behoven olika ut vilket behöver tillgodoses i det övergripande nationella världsarvsarbetet. Men handlingsplanens fokus ligger på världsarvens gemensamma behov.

Hur handlingsplanen tagits fram

Handlingsplanen har tagits fram i dialog och samarbete med berörda aktörer i världsarvsarbetet. Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet har som samarbetsmyndigheter på olika sätt bidragit i utarbetandet av handlingsplanen, t.ex. med expertkunnande, genom avstämningar och deltagande vid olika aktiviteter i handlingsplansarbetet. I syfte att få input från lokala och regionala aktörer till handlingsplanen har en enkät ställts till världsarvsråden² med frågor om vilka utvecklingsområden man vill prioritera högst och om idéer på hur utvecklingsområdena kan mötas. Länsstyrelser och världsarvens samordnare har utöver enkäten också gett input till handlingsplanen genom olika arbetsmöten. Därefter har handlingsplanen utformats med stöd av den input som getts i arbetet. Ett utkast på handlingsplanen har också remitterats till berörda länsstyrelser och världsarvssamordnare. Totalt har 20 remissvar tagits emot och sammanställts i en remissrapport (se bilaga 4). Därefter har handlingsplanen reviderats och en slutlig version fastställts.

Handlingsplanens innehåll

Visionen och målen för det nationella världsarvsarbetet, de kortfattade beskrivningarna av utvecklingsområdena och sammanfattningen av ansvar och roller är hämtade från den nationella världsarvsstrategin. För en mer fördjupad beskrivning av visioner, mål, ansvar och roller, den framtida inriktningen, nationella och internationella styr signaler för arbetet samt den problemanalys som strategin baseras på hänvisas till den nationella världsarvsstrategin.³ Insatserna i handlingsplanen bidrar till uppfyllandet av världsarvsstrategins vision och mål och har utformats för möjlighet till flexibilitet och med hänsyn till aktörernas egna förutsättningar och planering.

² Exempel på aktörer som kan ingå i ett världsarvsråd är kommuner, länsstyrelser, civila samhället, regioner, museer och högskola.

³ Riksantikvarieämbetet (2019) *Nationell strategi för världsarvsarbetet – Avrapportering av regeringsuppdraget att utarbeta en nationell världsarvsstrategi*.

Världsarvsarbetets vision och mål 2020–2030

Visionen är:

Världsarven visar vägen till en hållbar och fredlig värld

Målen är:

- Agenda 2030-målen *genomsyrar allt* världsarvsarbete i Sverige
- Arbetet med världsarv i Sverige är *förebildligt* i fråga om att hållbart bevara, använda och utveckla natur- och kulturmiljöer
- Sverige är *aktiv* i det internationella arbetet, verkar för att konventionen är ett effektivt och trovärdigt redskap inom Unesco och lyfter världsarvens betydelse för Agenda 2030-målen
- Världsarvsarbetet präglas av samarbete, samverkan, dialog och lokalt medbestämmande

Utvecklingsområden och insatser

Utvecklingsområde 1: bättre ta till vara världsarvens potential att bidra till samhällsutvecklingen och Agenda 2030-målen

Enligt världsarvskonventionen ska världsarven vara en del av och bidra till samhällsutvecklingen. 2015 antog världens stats- och regeringschefer FN:s Agenda 2030 med 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling. I Agenda 2030 framgår det att skyddet av världens kultur- och naturarv är ett viktigt bidrag till en hållbar utveckling och ett av delmålen är att insatserna för att skydda och trygga världsarven ska stärkas.

Målsättningen i Sverige är att Agenda 2030-målen genomsyrar allt världsarvsarbete och ska vara förebildligt i fråga om att bevara, använda och utveckla natur- och kulturmiljöer på ett hållbart sätt. Världsarven kan också med fördel lyftas till möjliga plattformar för att utveckla och testa nya metoder som kan visa på natur- och kulturarvets betydelse för Agenda 2030-målen.

Utvecklingsbehov

Världsarven och världsarvsarbetet bidrar i sig till en hållbar utveckling om arbetet bedrivs på ett ändamålsenligt sätt utifrån världsarvskonventionen och de riktlinjer som är kopplade till den. Det vill säga, utan att arbetet direkt styrs mot hållbarhet bidrar det till hållbarhetsmålen. Samtidigt utnyttjas inte världsarvens fulla potential att bidra till samhällsutvecklingen och Agenda 2030-målen. Arbetet skulle också kunna bli mer förebildligt genom konkreta exempel på hållbarhet.

Målsättning

Målsättningen med insatserna är att öka kunskapen om kultur- och naturarvs betydelse för Agenda 2030 och skapa förutsättningar för att världsarvens fulla potential att bidra till samhällsutvecklingen och Agenda 2030 tas till vara. Länsstyrelserna har en särskild roll i och med ett regeringsuppdrag om att dessa ska verka för länens genomförande av Agenda 2030.

Insatser nationella myndigheter

Med början 2021 planeras följande insatser genomföras av nationella myndigheter för att öka kunskapen om kultur- och naturarvs betydelse för Agenda 2030 och skapa förutsättningar för att världsarvens fulla potential att bidra till samhällsutvecklingen och Agenda 2030 tas tillvara:

- Seminarier och workshops som syftar till att öka kunskapen om kultur- och naturarvs betydelse och bidrag till Agenda 2030 och för att specificera hur världsarven bidrar till Agenda 2030-målen.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket, Svenska Unescorådet, länsstyrelserna, föreningen Världsarv i Sverige och världsarvssamordnarna.

- Förutsättningarna för att kunna söka särskilda bidragsmedel och/eller forskningsmedel för att utveckla världsarvens Agenda 2030-arbete utreds.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med länsstyrelserna.

- Kunskapsunderlag som kan inspirera till att utveckla världsarvsarbetet utifrån Agenda 2030-målen tillgängliggörs.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket, Svenska Unescorådet och länsstyrelserna. Världsarvssamordnarna bidrar med goda exempel.

- Implementering och spridning av resultat från pilotprojektet ”Stärka världsarv” om hållbar turism i världsarv utifrån Unescos metodmaterial under 2021 och 2022.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet och Tillväxtverket.

Insatser övriga aktörer

För att arbetet utifrån Agenda 2030 ska utvecklas i praktiken i världsarvsarbetet har lokala och regionala aktörer en central roll. För att målsättningen för område 1 ska få genomslag förutsätts lokala och regionala aktörer bidra till följande:

- Världsarven kommuniceras som goda exempel på hur värdefulla natur- och kulturmiljöer kan bidra till olika Agenda 2030-mål.

Viktiga aktörer för genomförandet: Världsarvssamordnarna i samarbete med berörda aktörer på lokal och regional nivå som ansvarar för att förvalta, kommunicera och vidareutveckla arbetet.

- Världsarven tydliggörs som en viktig resurs i det regionala utvecklingsarbetet i de regionala kulturplanerna, utvecklingsstrategierna och besöksnäringstrategierna.

Viktiga aktörer för genomförandet: Regionerna. Andra lokala och regionala aktörer i världsarvsarbetet kan verka för att världsarven

synliggörs i planerna. Riksantikvarieämbetet visar på hur världsarven kan lyftas som resurs för regional utveckling.

Utvecklingsområde 2: ökad kunskap om världsarv, världsarvskonventionen och vad världsarvsarbetet innebär hos ansvariga aktörer

För att skydda och förvalta världsarven behöver det finnas tillräcklig kunskap och kompetens, vilket är ett tydligt krav enligt världsarvskonventionen.

Utvecklingsbehov

I den nationella världsarvsstrategin konstateras att kunskapen om världsarv och världsarvskonventionen samt vad världsarvsarbetet innebär behöver bli bättre hos myndigheter, beslutsfattare och övriga aktörer i världsarvsarbetet. Tydliggöranden i världsarvsstrategin och det arbete som bedrivits inom ramen för den är i sig ett medel för att förbättra kunskaperna.

Målsättning

I syfte att förbättra aktörernas kunskap och kompetens ytterligare om världsarv stärks forum för dialog och erfarenhetsutbyte. Detta ersätter inte den befintliga årliga nätverksträffen som genomförs av föreningen Världsarv i Sverige. Informationsinsatser görs och utvecklas också som är riktade och behovsanpassade. Målsättningen för insatserna är att världsarvsaktörerna har rätt kunskaper för att fatta ändamålsenliga beslut och för att bedriva ett ändamålsenligt arbete i enlighet med världsarvskonventionen och Sveriges åtagande kopplat till konventionen. Utökad samarbete mellan universitet, högskolor och praktik bidrar till kunskapsutveckling i världsarvsarbetet.

Även olika insatser som planeras för utvecklingsområde 3 om att utveckla kommunikation och information om världsarv till allmänheten kan öka kunskap hos aktörerna i världsarvsarbetet.

Insatser nationella myndigheter

Med början 2021 planeras följande insatser genomföras av nationella myndigheter för att öka kunskapen och kompetensen om världsarv hos berörda aktörer:

- Utveckla forum där de nationella myndigheterna, länsstyrelserna och världsarvssamordnarna årligen utbyter erfarenheter, informerar och för dialog kring gemensamma utmaningar.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i dialog med Naturvårdsverket, Svenska Unescorådet, länsstyrelserna, Världsarv i Sverige och världsarvssamordnarna.

- En webbplats utvecklas om världsarv och världsarvsarbetet till stöd för olika aktörer i världsarvsarbetet. På webbplatsen utvecklas också information om världsarv och världsarvsarbetet särskilt riktad till allmänheten.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet.

- Ett särskilt informations-/utbildningsmaterial kring världsarv för kompetensutveckling riktad till lokala och regionala beslutsfattande myndigheter utvecklas.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket, och Svenska Unescorådet.

- Stärka samverkan mellan forskning, utbildning och praktik genom kartläggning av kompetens vid lärosäten kopplat till världsarvsarbetet.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Linnéuniversitetet med koppling till Unesco-professur.

Insatser övriga aktörer

Viktiga förutsättningar för att nå målsättningen för utvecklingsområdet är att arbetet inom Världsarv i Sverige fortsätter och att världsarvssamordnarna fortsätter utbilda och sprida kunskap om världsarv och världsarvsarbetet på lokal och regional nivå.

Utvecklingsområde 3: mer samlad och tydlig kommunikation och bättre kommunikation om världsarvsarbetets globala koppling

Enligt världsarvskonventionen ska information om världsarven, världsarvsarbetet och världsarvskonventionen kommuniceras till allmänheten. Staterna ska med alla lämpliga medel och genom utbildnings- och informationsprogram stärka befolkningens uppskattning och respekt för världsarven.

Utvecklingsbehov

Det finns idag inga underlag eller undersökningar som beskriver i vilken utsträckning allmänheten har kännedom om världsarv. Någon tydlig idé eller strategi om hur kommunikation och information om världsarven bör bedrivas, t.ex. vilka aktörer som gör vad, via vilka kanaler och till vilka målgrupper, saknas också. Kommunikation om världsarvens globala koppling har vidare brister där lokala och regionala aktörer efterfrågar stöd från nationella myndigheter om vad, hur och på vilket sätt den globala kopplingen bör kommuniceras.

Målsättning

Syftet med insatserna är att ta reda på hur allmänhetens kunskaper om världsarv ser ut i Sverige och skapa förutsättningar för en samlad och tydlig kommunikation om världsarv på lokal, regional och nationell nivå. Ett annat syfte är att utveckla samverkan mellan världsarven och skolan. Målsättningen är att allmänhetens kunskap om, uppskattning och respekt för världsarv ökar och att världsarven är en resurs för skolan.

Insatser nationella myndigheter

Med början 2021 planeras följande insatser genomföras för att öka allmänhetens kunskap om världsarv:

- En undersökning görs om allmänhetens kunskaper om världsarv

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet.

- En övergripande kommunikationsstrategi för världsarvsarbetet tas fram.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet och i dialog med övriga berörda aktörer.

- Det pedagogiska arbetet med världsarv i skolan vidareutvecklas.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet och i dialog med övriga berörda aktörer.

- Generell information tas fram om världsarv, världsarvsarbetet och världsarvsarbetets globala koppling som alla världsarvsaktörer kan använda i sitt kommunikationsarbete.

Ansvarig myndighet: Svenska Unescorådet i samarbete med Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket.

Insatser övriga aktörer

Lokala och regionala aktörer har en viktig roll i kommunikationen om världsarven och världsarvsarbetet och svarar för förmedling av världsarven. Viktiga förutsättningar för att nå målsättningen för utvecklingsområdet är att lokala och regionala aktörer i världsarvsarbetet fortsätter kommunicera och förmedla om varje världsarv specifikt och samverkar med skolan. Även att lokala och regionala aktörer vid behov får stöd i sitt kommunikationsarbete från nationella myndigheter. Exempelvis kan Riksantikvarieämbetet kvalitetssäkra svenska översättningar av engelska värdebeskrivningar för världsarven. När kommunikationsstrategin är klar bör berörda lokala, regionala och nationella aktörer i världsarvsarbetet se över sitt kommunikationsarbete så att det bedrivs i enlighet med den övergripande kommunikationsstrategin för världsarvsarbetet.

Utvecklingsområde 4: förbättrad katastrofberedskap och beredskap för klimatförändringar

En central del i åtagandet att skydda och bevara världsarven är att ha beredskap för klimatförändringar och för att något oväntat händer som kan skada världsarven.

Utvecklingsbehov

Beredskapsarbete för kriser och klimatförändringar specifikt har lyfts som ett utvecklingsområde av världsarvsråden och i Sveriges periodiska rapportering till Unesco. Hur olika aktörer bör förbereda sig och vilket ansvar olika aktörer bör ta i en kris är t.ex. inte tydligt och behöver preciseras närmare.

Målsättning

I syfte att skapa förutsättningar för en god beredskap och god hantering vid kriser, katastrofer och klimatförändringar görs olika insatser för att vidareutveckla arbetet. Beträffande klimatförändringar behöver såväl snabba, drastiska, långsamma som kumulativa förändringar hanteras. Målsättningen med insatserna är att stärka beredskapen för kriser, katastrofer och klimatförändringar som kan drabba världsarven och skapa förutsättningar för en god hantering om en kris eller katastrof skulle inträffa. En viktig förutsättning är samarbete mellan flera olika aktörer, t.ex. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, länsstyrelserna och räddningstjänsten.

Insatser nationella myndigheter

Med början 2021 planeras följande insatser genomföras av nationella myndigheter för att skapa goda förutsättningar för beredskap för klimatförändringar och generell katastrofberedskap:

- Ansvar och roller vid kriser och katastrofer, före, under och efter, för kulturarv generellt och världsarven specifikt tydliggörs.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med berörda aktörer.

- Kunskapsunderlag som kan vara ett stöd i arbetet med att utveckla beredskap och hantering av kriser och katastrofer görs väl tillgängliga för världsarvsaktörerna.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med berörda aktörer.

- Kunskapshöjande insatser om katastrofberedskap och hantering av klimatförändringar för världsarven genomförs gentemot lokalt och regionalt ansvariga aktörer.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket.

- Samband mellan Haag konventionen och världsarvskonventionen utreds.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med länsstyrelserna.

Insatser övriga aktörer

Viktiga förutsättningar för att nå målet för insatserna är att lokala och regionala aktörer tillämpar de råd och riktlinjer som finns om riskhantering, katastrofberedskap och beredskap för klimatförändringar och att lokalt och regionalt ansvariga aktörer har en väl utvecklad samverkan kring riskhantering, katastrofberedskap och beredskap för klimatförändringar. Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket kan ha en stödjande roll i detta arbete. Det är även viktigt att världsarvsråden tar upp frågor kring riskhantering, katastrofberedskap och beredskap för klimatförändringar i världsarvens förvaltningsplaner. Kommunikation kan vidare vara ett verktyg för att lyfta och synliggöra klimatförändringarnas effekter på natur- och kulturarv.

Utvecklingsområde 5: utvecklat arbete med världsarvens förvaltningsplaner

Förvaltningsplanen är ett verktyg för att säkerställa skydd och underhåll för världsarvet och för att integrera hållbarhetsmål i världsarvsarbetet. Planen kan också användas som verktyg för att t.ex. balansera behov av vård och tillgänglighet och hållbar lokal/regional utveckling. Det finns således en tydlig koppling till utvecklingsområde 1 om världsarvens potential att bidra till samhällsutvecklingen och Agenda 2030-målen som behöver integreras i förvaltningsplanen.

Utvecklingsbehov

Alla världsarv i Sverige har någon form av förvaltningsplan. Några planer är inte uppdaterade men för flera av dessa pågår ett arbete med att ta fram en ny. Dock saknar världsarvråden tydliga riktlinjer om vad förvaltningsplanen ska innehålla. Det finns också stora variationer mellan världsarven hur förvaltningsplanerna ser ut, vad de innehåller och ibland saknas väsentliga delar.

Målsättning med insatsen

Syftet med insatsen är att stödja det lokala och regionala arbetet med förvaltningsplanerna. Målsättningen med insatsen är att förvaltningsplanerna är ett effektivt verktyg för hållbart bevarande, användning och utveckling av världsarven och används av alla berörda intressenter i världsarvsarbetet.

Insatser nationella myndigheter

Under 2021 planeras och påbörjas följande insatser för att stödja det lokala och regionala arbetet med förvaltningsplanerna:

- Ta fram stöd och goda exempel på hur förvaltningsplaner kan se ut, hur de bör tas fram och användas.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och i samråd med världsarvråden.

Insatser övriga aktörer

För att förvaltningsplanerna ska bli ett effektivt verktyg för hållbart bevarande, användning och utveckling av världsarven krävs ett aktivt arbete med förvaltningsplanerna på lokal och regional nivå. En viktig förutsättning för att nå målet med insatsen är att världsarvråden vid behov uppdaterar sina förvaltningsplaner i enlighet med nya riktlinjer och med inspiration av goda

exempel. Världsarvssamordnarna leder arbetet med förvaltningsplanerna. Nationella myndigheter har en stödjande och samrådande roll i detta arbete.

Utvecklingsområde 6: tydligare processer och behov av samråd och bra underlag vid planerade förändringar i eller i anslutning till världsarv

Planerade förändringar är sådana förändringar av mark- och vattenområden i eller i anslutning till världsarven som beslutas av myndigheter. Det är ofta exploateringsärenden och beslut om t.ex. bygglov, detaljplaner, gruvbrytning eller infrastruktur. Förenklat innehåller processen för att skydda världsarven mot potentiell påverkan vid planerade förändringar fyra steg: förebyggande åtgärder; åtgärder som syftar till att upptäcka planerade förändringar som negativt kan påverka världsarvet; informera och/eller rapportera om de planerade förändringarna och finna lösningar som hindrar att världsarven inte påverkas negativt inklusive mekanismer för att eventuellt överpröva beslut. I världsarvsstrategin slås fast att det första steget, att arbeta förebyggande, är det viktigaste steget i processen för ett säkerställa skyddet.

Utvecklingsbehov

I den senaste periodiska rapporteringen från Sverige till Unesco bedömdes planerade förändringar vara den viktigaste faktorn att hantera framöver för världsarvens skydd och bevarande. Hur processen ser ut och vem som ansvarar för vad när en förändring planeras är otydligt. Även hur potentiella skador upptäcks, när, hur, av vem och till vem som händelsen uppmärksammas samt när, hur och vem som bör agera behöver bli tydligare. Det finns också en osäkerhet om hur samrådsförfarande bör gå till och om möjligheten att göra fördjupade kulturmiljö- och miljökonsekvensbeskrivningar för världsarven, så kallade Heritage Impact Assessment, HIA, och Environmental Impact Assessment, EIA.

Målsättning med insatserna

I syfte att ytterligare tydliggöra processer, ansvar och roller, förebygga och skapa förutsättningar för bättre samråd och underlag vid planerade förändring i eller i anslutning till världsarv görs olika insatser. Målsättningen är att processer, ansvar och roller är tydliga och ändamålsenliga, att det förebyggande arbetet och samråd fungerar och att tillräckligt goda underlag tas fram för beslut i syfte att skydda världsarven vid planerade förändringar. Eventuella målkonflikter hanteras utifrån välinformerade och välunderbyggda underlag och synergier tas till vara för olika samhällsmål i enlighet med Agenda 2030.

Insatser nationella myndigheter

Med början 2021 planeras följande insatser genomföras för att skapa tydligare processer för samråd samt bättre underlag vid planerade förändringar i eller i anslutning till världsarv:

- Dialog förs med Regeringskansliet om behovet av att tydliggöra när och hur HIA/EIA ska upprättas och användas i en svensk kontext samt förutsättningarna för att HIA/EIA ska kunna ingå i svensk lagstiftning.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet.

- Den geografiska informationen om världsarven utvecklas för att underlätta och ge tydlig information om världsarvens värden och gränser i samhällsplaneringsprocesser.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och i samråd med länsstyrelserna.

- Riksintressebeskrivningarna ses över och ev. revideras mot världsarvens särskilt stora universella värde.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och i dialog med berörda länsstyrelser.

- Särskilda tillfällen för erfarenhetsutbyten och utvecklad samverkan anordnas för exploateringsärenden, ex. kring uppsikt över världsarven utifrån förordningen om hushållning av mark- och vattenområden, HIA och EIA.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket.

Insatser övriga aktörer

Viktiga förutsättningar för att nå målet med insatserna är att beslutsfattande myndigheter utvecklar sitt förebyggande arbete för att förhindra planer på exploatering som kan påverka världsarvens värden negativt. Det kan t.ex. handla om att tydliggöra hur utveckling kan ske i olika plandokument, att utveckla samrådsförfaranden, att utveckla kunskap och kompetens om utveckling i eller i anslutning till världsarv eller införa nya rutiner för att säkerställa att expertis rådfrågas. En viktig förutsättning är att det finns kompetens kring världsarvskonventionen lokalt och regionalt. En annan viktig förutsättning är att kommuner överväger behovet av att uppdatera översikt- och detaljplaner om riksintressen reviderats så att revideringen finns med i planerna.

Utvecklingsområde 7: tydligare ansvar och roller och mer enhetlig organisering

Världsarvskonventionen kräver att anslutna stater har en lämplig organisation för arbetet med världsarven. Att tydliggöra ansvar och roller var ett av syftena med regeringsuppdraget att ta fram en nationell världsarvsstrategi. Tydliggöranden av ansvar och roller har gjorts i strategin så att organisering, ansvar och roller på lokal och regional nivå kan anpassas utifrån varje världsarvs specifika förutsättningar och behov. Samtidigt finns vissa uppgifter och ansvar som gäller genomgående. Denna flexibilitet förutsätter att lokala och regionala aktörer kommer överens om en ansvars- och rollfördelning på lokal och regional nivå.

Utvecklingsbehov

Ansvar och roller i världsarvsarbetet har av berörda aktörer uppfattats som otydliga. Utöver tydliggöranden i strategin finns behov av att ansvariga statliga myndigheters ansvar och roll i världsarvsarbete preciseras i rättsordningen.

Målsättning med insatsen

Syftet med insatserna är att skapa ökad tydlighet och förankring för roller och ansvar i världsarvsarbetet. Målsättningen med tydliggörandena och insatserna är att ansvar och roller uppfattas som tydliga, att det finns organisatoriska förutsättningar för hållbart bevarande, användande och utvecklande av världsarven och att det finns organisatoriska förutsättningar för dialog, samverkan och lokalt och regionalt medbestämmande i världsarvsarbetet.

Insatser nationella myndigheter

Med början 2020 planeras följande insatser genomföras av nationella myndigheter för att tydliggöra roller och ansvar i världsarvsarbetet:

- Förslag på förordning om världsarv lämnas till regeringen i syfte att tydliggöra statliga myndigheters ansvar och roller i världsarvsarbetet.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket.

- Juridisk utredning görs om ansvar, roller och befogenheter för kommuner, länsstyrelser och nationella myndigheter i exploateringsärenden som gäller världsarv i syfte att ytterligare förtydliga roller och ansvar i exploateringsärenden och ev. identifiera luckor i ansvar och befogenheter.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och i dialog med berörda länsstyrelser och kommuner.

Insatser övriga aktörer

För att målsättningen för område 7 ska få genomslag förutsätts lokala och regionala aktörer bidra till följande:

- Världsarvsråd, samordningsansvarig organisation och samordnare utses för de världsarv som saknar världsarvsråd och samordnare.

Viktiga aktörer för genomförandet: Länsstyrelsen i samråd med berörda aktörer på lokal och regional nivå. Samordningsansvarig organisation utser samordnare.

- Världsarvsrådets sammansättning ses över i enlighet med världsarvsstrategin, t.ex. övervägs behovet av att regioner och museer ingår i råden om de inte redan gör det.

Viktiga aktörer för genomförandet: Världsarvssamordaren och Länsstyrelsen i samråd med berörda aktörer på lokal och regional nivå.

En viktig förutsättning för att nå målen med insatserna är att ansvariga myndigheter och aktörer känner till och tar sin roll såsom det beskrivs i världsarvsstrategin. En annan viktig förutsättning är att världsarvsråden har tillräckligt många regelbundna möten som möjliggör dialog och samverkan och för att säkerställer en ändamålsenlig förvaltning.

Utvecklingsområde 8: tillfällig satsning på världsarvssamordnarna

Enligt världsarvskonventionen ska det, utöver lämplig organisation, lagstiftning, kunskap och kompetens, finnas finansiella resurser för att kunna skydda och vårda världsarven. I Sverige är världsarvsarbetet ett delat ansvar mellan privata, lokala, regionala och statliga aktörer och finansieras därmed också genom privata, kommunala, regionala och statliga medel.

De flesta världsarv har idag en världsarvssamordnare som finansieras med lokala och regionala medel. Motsvarande funktion finns även för världsarv i andra länder och Norden. Världsarvssamordnarna är en nyckelfunktion för ett fungerande världsarvsarbete. De har bl.a. en samordnande, strategisk och kommunicerande roll och kan också framöver ha stor betydelse för att lyfta världsarvsarbetet i enlighet med världsarvsstrategin.

Utvecklingsbehov

Flera lokala och regionala aktörer uppfattar att den statliga finansieringen i världsarvsarbetet är otillräcklig. Världsarvsstrategin innebär också en ambitionshöjning i världsarvsarbetet. Om arbetet inte stärks finansiellt finns en risk att världsarvsstrategin inte får effekt.

Målsättning

Syftet med insatserna är att finansiellt stärka världsarvssamordnarna under den första genomförandeperioden av världsarvsstrategin och att tydliggöra bättre vilka möjligheter som finns till finansiering i världsarvsarbetet. Målsättningen med insatserna är att det finns finansiella förutsättningar för genomförandet av strategin under den första genomförandeperioden och att det är tydligt vilka möjligheter som finns för att söka bidrag till världsarvsarbetet så att befintliga möjligheter till finansiering kan utnyttjas bättre. Utvärdering av finansiellt stöd till världsarvssamordning är en viktig förutsättning för att kunna visa på behov mer långsiktigt.

Insatser nationella myndigheter

Med början 2020 planeras följande insatser genomföras för att finansiellt stärka världsarvssamordnarna:

- Hemställan till regeringen om en tillfällig ekonomisk satsning på världsarvssamordnarna.⁴

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet.

- Kartlägga och informera samlat om vilka möjligheter som finns att söka bidrag för lokala och regionala aktörer i världsarvsarbetet.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket.

⁴ I regleringsbrevet för 2021 fastställs att av anslagsposten får högst 4 000 000 kronor användas för bidrag till världsarvssamordning som avser de världsarv som är kulturarv, i syfte att stärka den lokala och regionala implementeringen under den första genomförandeperioden av den nationella världsarvsstrategin fram till och med 2023.

Utvecklingsområde 9: fortsatt aktivt deltagande i internationella samarbeten

Världsarvsarbetet är ett internationellt samarbete och ett övergripande mål för Sveriges världsarvsarbete är att Sverige är aktiv i det internationella samarbetet. Att bidra i det globala partnerskapet är också ett viktigt bidrag till Agenda 2030.

Sverige är idag en aktiv part i det internationella samarbetet. Sverige deltar t.ex. aktivt på kommittémötena och världsarvskonventionens generalförsamlings möten, ingår i ett särskilt nordiskt nätverk kring världsarv och många världsarv i Sverige ingår i olika internationella samarbeten och nätverk på sitenivå.

Utvecklingsbehov

Det internationella arbetet kan utvecklas vidare genom ökat erfarenhetsutbyte och samverkan mellan svenska världsarv och det nordiska nätverket och genom att involvera lokala och regionala aktörer i det internationella arbetet.

Målsättning med insatserna

Syftet med insatserna är att vara fortsatt aktiv i det internationella samarbetet och att involvera lokala och regionala aktörer mer i det internationella arbetet.

Målsättningen är att bidra till det globala partnerskapet och samarbetet kring världens kultur- och naturarv utifrån världsarvskonventionen.

Insatser nationella myndigheter

Med början 2021 planeras följande insatser genomföras för det fortsatta aktiva deltagandet i internationella samarbeten:

- Delta på internationella möten och samarbeten, t.ex. delta och bidra aktivt på världsarvskommitténs möten och världsarvskonventionens generalförsamlings möten.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Svenska Uneskorådet.

- Verka för att lokala och regionala aktörer informeras och involveras mer angående internationella möten.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet i samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Uneskorådet.

- Nationella myndigheters deltagande i det nordiska världsarvs nätverket.

Ansvarig myndighet: Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Svenska Uneskorådet.

Insatser övriga aktörer

En viktig förutsättning för att nå målsättningen med insatserna är att världsarven fortsätter delta i nätverk och samarbeten med andra världsarv i andra länder. Världsarvssamordnarna har en viktig roll i omvärldsbevakning kring olika världsarvsfrågor och det är också givande att föreningen Världsarv i Sverige fortsätter aktivt deltagande i nordiska och europeiska nätverk för världsarv.

Uppföljning och utvärdering

Regelbunden uppföljning av arbetet med världsarvsstrategin

Arbetet med världsarvsstrategin kommer regelbundet följas upp. Arbetet med världsarvsstrategin har delats upp i två genomförandeperioder och kommer därmed ha två handlingsplaner, en handlingsplan för perioden 2021–2024 och en handlingsplan för 2026–2029. Under det sista året på respektive genomförandeperioden följs världsarvsarbetet i enlighet med strategin och handlingsplanen upp. Uppföljningen ska användas som underlag för den kommande genomförandeperioden och för framtagning av ny handlingsplan nästkommande period. 2029 görs en fördjupad uppföljning och utvärdering av strategiarbetet i sin helhet som underlag för en ny eller uppdaterad världsarvsstrategi när världsarvsstrategin 2020–2030 löper ut.

Uppföljning och utvärdering av världsarvsarbetet generellt

Världsarvskommittén har två olika system för uppföljning av världsarvsarbetet, den periodiska rapporteringen och den reaktiva bevakningen.

Nästa periodiska rapportering är planerad till år 2022–2023. Rapporteringen innehåller två sektioner, en som gäller det specifika världsarvet och en som gäller varje lands skyddade natur- och kulturarv generellt. Riksantikvarieämbetet ansvarar för att de båda sektionerna skickas till Unescos världsarvscenter enligt plan. Länsstyrelserna har det övergripande ansvaret för att samordna och skicka in rapportering till Riksantikvarieämbetet för det enskilda världsarvet. Att få in rätt och ändamålsenligt underlag kräver medverkan från olika aktörer med ansvar för världsarvsarbetet på lokal och regional nivå. Detta kräver resurser av länsstyrelserna och ingår i uppsiktsansvaret. Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket är ett stöd för och kvalitetssäkrar lokala och regionala aktörers arbete med den periodiska rapporteringen. För världsarv som berör flera stater än Sverige behöver inskickandet hanteras så att ett gemensamt svar för de i världsarvet ingående staterna kan skickas in genom lämplig organisation som kan representera samtliga stater.

Den reaktiva bevakningen innebär att staterna ska anmäla händelser eller åtgärder som antas kunna påverka ett världsarvs värden till Unescos världsarvscenter. Bevakningen sker löpande.

Myndigheter och aktörer kan utöver den periodiska rapporteringen och den reaktiva bevakningen ta initiativ till olika uppföljnings- och utvärderingsinsatser. Unesco har t.ex. tagit fram särskilt material för att följa upp världsarvsarbetet på lokal och regional nivå som är frivilligt att använda.⁵ Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket kan också initiera uppföljningar eller utvärderingar som rör världsarvsarbetet inom ramen för sina uppdrag att följa upp och utvärdera frågor inom sina verksamhetsområden.

⁵ UNESCO (2013) *Managing Cultural World Heritage* och UNESCO (2012) *Managing Natural World Heritage*.

Rutin för hantering av förslag om nya världsarv

Sverige har en restriktiv hållning när det gäller att nominera världsarv till världsarvslistan. Det beror på att världsarvslistan på global nivå är obalanserad, där Europa och Nordamerika är kraftigt överrepresenterade. Naturarv är underrepresenterat i förhållande till kulturarv. En tydlig styrsignal från världsarvskommittén är att spridningen av världsarv behöver bli bättre, med ett bredare innehåll på världsarvslistan och en bättre balans mellan antal natur- respektive kulturarv. Hantering av potentiella nya världsarv är därför inte prioriterat i världsarvsarbetet. Däremot får Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet ibland förfrågningar med idéer och förslag på platser eller objekt att nominera till världsarvslistan. Det saknas dock en fastslagen rutin/beskrivning av process för hur dessa förslag ska hanteras, inklusive beskrivning av hur processen ser ut för ev. uppdatering av Sveriges så kallade tentativa lista. Mot bakgrund av detta tar Riksantikvarieämbetet, i samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet, fram och fastställer en rutin/process för hantering av förslag till nya världsarv.

Bilagor

Bilaga 1: världsarven i Sverige

- Drottningholms slottsområde med Kina slott, slottsteatern, parken, området Kanton och delar av förstaden Malmen – ett kungligt 1700-talsresidens, representativt för all europeisk slottsarkitektur från den tiden.
- Birka och Hovgården – en av de mest kompletta och orörda vikingatida handelsplatserna från åren 700–900 och ett väl bevarat exempel på vikingarnas handelsnätverk.
- Engelsbergs bruk – ett exempel på en betydande europeisk industri från 1600-1800-talen där man kan följa den tekniska utvecklingen som världens järnindustrier genomgick före 1860-talet då nya tekniker möjliggjorde massframställning av stål.
- Hällristningsområdet i Tanum – över 350 variationsrika grupper med hällkonst i form av ristningar som beskriver bronsåldersmänniskornas sociala liv, andliga upplevelser, trosföreställningar och riter. Landskapet vittnar om en obruten bosättning i området över 8 000 år.
- Skogskyrkogården – ett framstående exempel på hur arkitektur och ett formgivet kulturlandskap från vårt århundrade sammansmälts till en kyrkogård, och som fått stort inflytande på utformningen av kyrkogårdar i hela världen.
- Hansestaden Visby – den bäst bevarade befästa handelsstaden i norra Europa från tidigt 1200-tal med gatunät och bebyggelse från medeltiden och framåt.
- Laponia – ett natur- och kulturarv med Europas största sammanhängande naturlandskap med fjäll, urskogar, våtmarker, vattensystem, djur- och växtliv och som visar på jordens geologiska utveckling som fortfarande pågår. Området är hemland för renskötande samer och ett av de bäst bevarade nomadområdena i norra Skandinavien. Här finns flyttningsleder för renar, tillfälliga bosättningar och platser av stor betydelse för samisk kultur.
- Gammelstad kyrkstad – ett exempel på den traditionella kyrkstad som finns i norra Skandinavien med stenkyrka från 1400-talet, omgivande kyrkstugor, ett medeltida gatunät och bebyggelse med rötter i 1600-talets borgarstad.

- Örlogsstaden Karlskrona – ett väl bevarat exempel på en europeiskt planerad örlogsstad inspirerad av anläggningar i andra länder. Karlskrona har i sin tur tjänat som förebild för andra anläggningar med liknande uppgifter.
- Södra Ölands odlingslandskap – ett odlingslandskap där människan har nyttjat marken under flera tusen år och skapat ett unikt kultur- och naturlandskap med spår från olika tidsåldrar och höga kultur- och naturvärden och som idag är en levande jordbruksbygd.
- Höga kusten – ett exempel på hur geologiska krafter drastiskt har präglat ett landområde på relativt kort tid. Området har den största landhöjningen i världen efter en period med inlandsis och utgör den plats där fenomenet först upptäcktes och studerades. Världsarvsområdet omfattar även Kvarkens skärgård i Finland.
- Falun och Kopparbergslagen – utgör ett av de främsta områdena för gruvhantering och metallproduktion. Gruvdriften har genom många århundraden haft ett starkt inflytande på teknisk, ekonomisk, social och politisk utveckling i Sverige och Europa.
- Grimeton radiostation – ett välbevarat exempel på ett telekommunikationscenter som representerar utvecklingen för kommunikationsteknologin under perioden efter första världskriget. Anläggningen är i dag den enda fungerade kvar i sitt slag och representerar ett avgörande steg i utvecklingen av den moderna trådlösa kommunikationen.
- Struves meridianbåge – 265 olika mätpunkter som i början på 1800-talet användes för att noggrant fastslå jordens avplattning (hur mycket den avviker från att vara rund). Världsarvet är också ett extraordinärt exempel på internationellt vetenskapligt samarbete. Världsarvet sträcker sig från Hammerfest i Norge till Izmail vid Svarta havet och går genom tio länder. Fyra av de 34 mätpunkterna som har världsarvsstatus ligger i Sverige.
- Hälsingegårdarna – sju gårdar från 1800-talet som med sina dekorativa rum för festligheter återspeglar en extraordinär kombination av timmerbyggnad och folkkonsttraditioner, rikedom och social status hos de oberoende bönder som byggt dem.

Bilaga 2: ansvar och roller i världsarvsarbetet på nationell nivå

En central del i uppdraget att ta fram en nationell världsarvsstrategi var att beskriva och tydliggöra ansvar och roller i världsarvsarbetet. En mer fördjupad beskrivning av ansvar och roller finns i den nationella världsarvsstrategin. Här presenteras ett kort sammandrag. Övergripande gäller samma ansvars- och rollförhållanden i världsarvsarbetet som gäller generellt i natur- och kulturmiljöarbetet.

Regeringen är ytterst ansvarig för att Sverige följer världsarvskonventionen. Regeringen representerar Sverige på världsarvskommitténs och världsarvskonventionens generalförsamlings möten. Regeringen beslutar om Sveriges nomineringar till världsarvslistan och att föra upp eventuella nomineringar på Sveriges tentativa lista.

Ansvariga nationella myndigheter i världsarvsarbetet är *Riksantikvarieämbetet*, *Naturvårdsverket* och *Svenska Unescorådet*. Riksantikvarieämbetet har det övergripande ansvaret för världsarvskonventionens tillämpning i Sverige och samordnar det nationella världsarvsarbetet. Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket har ett generellt uppdrag från regeringen att hantera och förbereda frågor utifrån världsarvskonventionen. Riksantikvarieämbetet är nationellt ansvarig myndighet för världsarv som är kulturarv. Naturvårdsverket ansvarar för världsarv som är naturarv. Myndigheterna bör ge stöd och rådgivning i världsarvsarbetet och ansvarar för att bereda eventuella nomineringar av potentiella världsarv i samverkan med Svenska Unescorådet. Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet är nationellt ansvariga för uppsikt av världsarven i enlighet med hushållningsförordningen (1998:896). Svenska Unescorådet är kontaktlänk mellan Sverige och Unesco och bistår regeringen i frågor om Unescos verksamhet. Svenska Unescorådet bör verka för ökad medvetenhet om och skyddsbehov av världsarven och synliggöra världsarvsarbetets globala koppling.

Länsstyrelserna ansvarar för det statliga natur- och kulturmiljöarbetet på regional nivå vilket omfattar världsarvsarbetet. Ansvaret följer den nationella lagstiftningen. Samtliga länsstyrelser med världsarv har ett grunduppdrag som gäller alla länsstyrelser. I länsstyrelsernas grunduppdrag ingår att på regional nivå ha uppsikt över världsarven i enlighet med miljöbalken (1998:808) och hushållningsförordningen (1998:896) och vidta tillämpliga åtgärder om världsarven riskerar att negativt påverkas. Länsstyrelsen bör också bidra till god förvaltning av världsarven och bör utse världsarvsråd eller motsvarande samt samordningsansvarig organisation för världsarven efter förslag från ansvariga lokala och regionala aktörer i världsarvsarbetet. Länsstyrelserna bör också vara pådrivande i arbetet med världsarvens förvaltningsplaner så att de uppdateras och följs upp. I fråga om eventuella nya världsarv ansvarar länsstyrelsen för att på

regional nivå ta fram underlag till beredning av nya världsarv i samarbete med Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet.

Statliga och privata ägare och nyttjanderättshavare för mark och fastigheter inom ett världsarv har en viktig roll i världsarvsarbetet i att skydda, vårda och bevara världsarven. Ägare finansierar också i stor utsträckning vård och underhåll av miljöer och bebyggelse. Det finns inga krav på mark- eller fastighetsägare att göra världsarv tillgängliga för besökare enligt världsarvskonventionen. Däremot finns krav på att informera om världsarven och världsarvsarbetet. Staten bör föregå med gott exempel gällande att förvalta och tillgängliggöra natur- och kulturarv, vilket även omfattar världsarv.⁶ Det betyder att statliga fastighetsägare bör tillgängliggöra världsarvet för besökare i den mån det är möjligt.

Beslutsfattande myndigheter, t.ex. kommuner, länsstyrelser, Trafikverket och Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) är centrala aktörer i världsarvsarbetet och är myndigheter som har mandat att fatta beslut om förändringar i mark- och vattenanvändning i eller i anslutning till världsarven. Även regeringen kan fatta sådana beslut. Beslutsfattande myndigheters roll i världsarvsarbetet är att bedöma påverkan på världsarvet vid planerade förändringar och kunna motivera förändringen utifrån att världsarvets särskilt stora universella värde inte påverkas negativt. Beslutsfattande myndigheter har också en viktig roll gällande att förebygga att det som planeras och görs inte riskerar påverka världsarvets särskilt stora universella värde negativt.

Kommunen har en central roll i världsarvsarbetet som beslutsfattande myndighet och i arbetet med samhällsplanering och samhällsutveckling på lokal nivå. Kommunen har stort mandat att forma sin roll i världsarvsarbetet utifrån lokala förutsättningar och behov.

Regionerna ansvarar för tillväxtfrågor, besöksmålsutveckling och att göra konst och kultur tillgängligt på regional nivå. Regionernas roll och ansvar i världsarvsarbetet kan variera mellan världsarven men generellt sett kan regionerna bidra mer och ta en större roll i världsarvsarbetet framöver i fråga om världsarvens användande, utvecklande och bidrag till samhällsutvecklingen och Agenda 2030-målen.

Museer såsom läns museer eller stadsmuseer, *naturum* och/eller *bibliotek* kan bidra i världsarvsarbetet genom att vara en resurs för t.ex. forskning och kunskapsutveckling, förmedling, besöksmålsutveckling och dokumentation av världsarvarven.

⁶ Se t.ex. Statens fastighetsverk. *Att förvalta ett kulturarv – Förvaltningspolicy för statliga byggnadsminnen.*
<https://www.sfv.se/sv/om-oss/uppdrag/kulturarv/>

Samtliga världsarv bör ha ett *världsarvsråd* eller motsvarande och en *världsarvssamordnare* som samordnar regionala och lokala aktörers bidrag i världsarvsarbetet. Detta är inget nytt utan de flesta världsarv har idag både ett världsarvsråd och en samordnare. I och med denna strategi formaliseras och definieras världsarvsrådets och världsarvssamordnarnas roll och tydliggöranden görs om hur de bör utses. Världsarvsråden utgörs av ansvariga aktörer i världsarvsarbetet på lokal och regional nivå.

Bilaga 3: internationell organisering

Unesco är FN:s ansvariga fackorgan för världsarven och världsarvskonventionen. Unescos världsarvscenter, som är en integrerad del av Unescos sekretariat, stödjer världsarvskommitténs och generalförsamlingens arbete och genomför dess beslut. Världsarvscentret anordnar bland annat konventionens statsparts-, kommitté- och byråmöten, ger råd om rapporteringar och nomineringar till världsarvslistan och organiserar internationell assistans utifrån världsarvsfonden.

Alla stater som antagit världsarvskonventionen möts vartannat år i en så kallad generalförsamling. Världsarvskonventionens generalförsamling väljer ledamöter till världsarvskommittén, som ansvarar för det internationella genomförandet av konventionen. Generalförsamlingen fastställer staternas årliga avgift till den fond, världsarvsfonden, som finansierar delar av arbetet. Generalförsamlingen tar även ställning till övergripande strategiska frågor för hur världsarvskonventionen bör genomföras.

Världsarvskommittén (World Heritage Committee) möts en gång om året. Den består av 21 stater. Kommittén beslutar om nya världsarv och följer tillståndet i de befintliga. Om ett världsarv inte sköts väl uppmanar kommittén den ansvariga staten att vidta åtgärder. Kommittén avgör också om världsarv ska uppföras på listan över världsarv i fara eller om ett världsarv ska förlora sin status som världsarv. Kommittén ansvarar också för att utveckla konventionsarbetet med bland annat nya riktlinjer och policyer. Den beslutar vidare om hur världsarvsfondens medel ska användas. Fondens medel utgörs av staternas årliga avgifter samt frivilliga medel från staterna och andra aktörer. Fonden bekostar löpande arbete med konventionen. Medel till världsarv med särskilt behov av finansiellt stöd kan också beviljas.

De tre internationella organisationerna International Council on Monuments and Sites (Icomos), the International Union for Nature Conservation (IUCN) och Centre of the Preservation and Restoration of Cultural Property (Iccrom) har rådgivande och stödjande roller i världsarsarbetet.

Bilaga 4: lista över mottagna remissvar

Länsstyrelser

Länsstyrelsen Blekinge

Länsstyrelsen Gävleborg

Länsstyrelsen Hallands län

Länsstyrelsen Kalmar län

Länsstyrelsen Kronobergs län

Länsstyrelsen Norrbotten

Länsstyrelsen Stockholm

Länsstyrelsen Västmanlands län

Länsstyrelsen Västra Götaland

Länsstyrelsen Västernorrland

Statliga myndigheter

Statens fastighetsverk

Linnéuniversitetet

Museer, stiftelser, förvaltningsråd

Förvaltningsrådet för den svenska delen av Struves meridianbåge

Laponiatjuottjudus

Stiftelsen Världsarvet Grimeton

Vitlycke museum

Kommuner

Falu kommun (Kultur- och fritidsförvaltningen)

Mörbylånga kommun (Kommunstyrelsen)

Luleå kommun (Kultur- och fritidsförvaltningen)

Stockholms stad (Kyrkogårdsförvaltningen)

